

- la reconstrucții contribuie în foarte mare măsură întregul popor;
- protecția acestor monumente o face în primul rând poporul.

C. V. Pușcașu

REVISTA „Arhitektura ČSR” pe anul 1955.

Numerele 8—10 ale revistei „Arhitektura ČSR” din 1955 se ocupă de o problemă totdeauna de actualitate: restaurarea monumentelor istorice și artistice din Republica Cehoslovacă. Față de trecut, astăzi aceasta se pune într-un mod deosebit: ea ține seama de ansamblul de locuințe, căutând să păstreze sau să redea viață unor cartiere întregi.

În articolul *Cinci ani de restaurare a orașelor istorice cehoslovace*, Vilem Lorenc și Josef Pošmourny p. 279—280) prezintă decizia Guvernului Republicii Cehoslovace din iulie 1950 de a grăbi refacerea patrimoniului arhitectural și urbanistic al trecutului, precum și rezultatele pe care le-a dat. Noua decizie prevede crearea unor „rezervații istorice urbane”, înțelegând prin aceasta conservarea nucleului medieval al multor orașe cehoslovace, cu o vechime ce depășește deseori 700 de ani. Ideea de bază a acestor măsuri este nu numai de a păstra, ca o piesă de muzeu, ruptă de viață, o anumită clădire, dar și de a adapta pe toate cele rămase din trecut, la nevoile curente ale traiului societății prezente, dând posibilitate unui cît mai mare număr de cetățeni să se bucure de interioarele istorice și de străzile și ulițele vechi, în care au trăit înaintașii lor.

După cinci ani, mii de oameni: istorici, arhitecți, tehnicieni și lucrători de specialitate își unesc eforturile pentru apărarea de distrugere a cel puțin 40 000 clădiri civile în stil romanic, gotic, renaștere, baroc, etc. Opera lor va încânta ochii și va influența în mod fericit gustul pentru frumos al populației.

Principiile care stau la baza acestei vii activități sînt prezentate în articolul *Cîteva cuvinte despre metoda de regenerare a orașelor noastre* scris de Vilem Lorenc, Rudolf Ječný și Dobromir Libal (p. 292—304). Dacă în trecut se căuta refacerea unor monumente izolate, astăzi arhitecții urbaniști au posibilitatea să pună o dublă problemă în preocupările lor de conservare: să redea părților vechi ale orașelor caracterul lor original; să construiască noi cartiere în jurul nucleelor vechi în așa fel, încît să nu strice frumusețea ansamblului și nici perspectiva lor.

După o scurtă analiză a preocupărilor urbanistice în trecut, autorii ajung la concluzia că totdeauna arhitecții au urmărit o compoziție a construcțiilor lor, ținînd seama de cadru, că simțul frumosului urbanistic s-a pierdut în secolul al XIX-lea, cînd oamenii, preocupați de practic, au început să neglijeze ansamblul. Prin noua legislație urbanistică, s-a introdus o disciplină atît în construcții, cît și în demolări.

Asanarea caracterelor istorice se face numai după îndelungate sondaje și cercetări istorice, după trasarea unor planuri de amănunt la o scară de 1:200 al zidurilor și al stilului lor (frumos exemplu la p. 303), al înălțimii clădirilor înconjurătoare pentru nevoile de perspectivă. Numai după aceste lucrări premergătoare se poate trece la executarea proiectului, care și el poate suferi mici transformări pe faza descoperirilor făcute chiar în cursul lucrului.

Toate aceste operații aduc date noi, care îmbogățesc cunoștințele istorice, artistice, tehnice, ba chiar și economice. Se folosește experiența trecutului, a vechilor reparatori sau constructori, pentru lucrările din zilele noastre. Prin folosirea unor părți cît mai mari din vechea zidărie, lemnărie și fierărie s-a ajuns să se salveze la reconstrucție un procent de 75% din înfățișarea vechilor clădiri și, în plus, să se facă o economie serioasă de material și de manoperă. Astfel, scopul artistic-istoric se dublează cu interesul practic, dîndu-se un nou sens și o nouă funcție arhitectonică și urbanistică unor monumente istorice, care-și capătă iar locuitorii.

Vladimir Piša, în articolul *Rezervația istorică a orașului Praga* (p. 305—309) face un raport general și dă o serie de observații asupra refacerii cîtorva cartiere istorice ale capitalei Cehoslovaciei în ultimii zece ani. Autorul ne înșiră realizările în reconstrucția cartierului Hradčany, a palatului Belvedere, a vechii universități Caroline (în special aula în stil gotic) și a străzilor înconjurătoare etc. Sondajele și cercetările arheologice au scos la iveală resturi de construcții străvechi în stil romanic (pivnița), fațada gotică a unui turn-poartă, ce fusese ascunsă de o transformare în stil baroc, și alte descoperiri mai puțin însemnate. În preocuparea sa de frumos, autorul pune problema de amănunt ca: firme dizgrațioase, înlocuirea ușilor și ferestrelor vechi cu produse de serie, lipsa de grijă în păstrarea clădirilor istorice de către administratori, problema circulației actuale și adaptarea ei la dimensiunile străzilor vechi.

Învățămintele scoase de autor pot fi rezumate astfel: 1) pregătirea multilaterală a proiectării (starea clădirilor, evoluția lor istorică etc.) 2) valorificarea clădirilor și folosirea lor la maximum pentru noua destinație (din punct de vedere material și ideologic).

Numai adunînd pe cei mai buni arhitecți și istorici arheologi, pe cei mai buni tehnicieni și lucrători de specialitate și dispunînd de mijloacele financiare cele mai bogate, se va putea realiza la Praga opera grandioasă de înviere a frumusețelor trecutului ei glorios.

Celelalte articole au un caracter special; astfel este un *Studiu pentru reconstruirea cartierului de sub Castelul din Bratislava* de Václav Ambrož (p. 283—285); *Refacerea casei Thurzo din Banská Bystrica* de Karol Chlumelka (p. 285—287), clădire din 1495, distrusă în război și după reconstrucție transformată în muzeu; *Casa domnilor de Poděbrad și Kunštat* din

Brno (p. 287 — numai ilustrații); *Refacerea turnului Hrubá Bašta din Bardějov* de Fr. Flašar și Josef Švstál (p. 288—291), care va deveni un depozit de mărfuri.

În fine, în *Reconstrucția cheiului sub Letna și mutarea capelei stînta Maria Magdalena*, Miloslav Josef studiază proiectul refacerii podului peste Vltava, care leagă grădina și dealul Letna cu cartierul „Orașul vechi” (Praga). Este un minunat exemplu de îngrijire ce o arată arhitecții Republicii Cehoslovace pentru a împăca cerințele vieții noi, mai ales de circulație, cu menținerea frumuseților naturii și ale trecutului. Deși capela de care se vorbește nu are o prea mare însemnătate artistică, totuși, fiindcă este o verigă în evoluția arhitectonică a orașului Praga, va fi mutată cu totul, la o distanță de 31 m și instalată pe un bastion înaintat în cursul râului, care o va scoate și mai mult în atenția trecătorilor, măbind farmecul pitoresc al locului.

Toate aceste articole, scrise cu entuziasm și priecpere, sint ilustrate cu numeroase fotografii, excelent reproduse și cu planuri, unele în culori, care au o deosebită valoare pentru arhitecți și pentru istorici.

Ion-Radu Mircea

Restaurarea unui portic antic în Atena modernă. în EDVARD PASSMORE. *The restoration of the Stoa of Attalos*, Atena, în „The journal of the royal institute of british architects” (sept. 1955), Atena.

Reconstruirea unui portic antic în Atena modernă este relevată de autorul articolului ca un act care, în spiritul tradiției clasice și în luminosul climat al Greciei („O țară cizelată de propria ei lumină”, după vorba, citată, a lui Stephen Spender) departe de a însemna un anacronism, capătă o semnificație culturală remarcabilă.

Autorul amintește că e un adevăr devenit loc comun faptul că lumea modernă datorează cele mai prețioase elemente ale civilizației sale vechei Grecii, și că se poate spune că Atena și în special agoraua ateniană au reprezentat locul natal al spiritului european, pămîntul a înghițit în decursul veacurilor aproape complet agoraua ateniană; părți ale ei au fost dezgropate în de-a lungul anilor. Dar în urma lucrărilor Școlii americane de studii clasice, între 1933 și 1953, s-a putut decide reclădirea unei Stoa, unui portic antic, în caracterul său original ca concepție și materiale, cuprinzînd vestigiile găsite în săpături. Clădirea restaurată a fost denumită „The Agora Museum”.

Construcția actuală a început în vara anului 1953. Lucrarea este întreprinsă sub jurisdicția guvernului elen și e finanțată în parte de către John D. Rockefeller junior (autorul vede aici o nuanță de ironie sofocleeană!).

Porticurile erau poate, cum o remarcă autorul, clădirile publice cele mai caracteristice pentru viața

unei cetăți grecești. Cum se găseau mai multe porticuri în majoritatea piețelor, orientate în direcții diferite, se putea găsi în ele adăpost de vînt, soare etc., după anotimp.

Viața zilnică a grecilor se desfășura în mare măsură în aceste locuri de întîlnire ale poezilor, artiștilor, negustorilor, desigur și ai tuturor gurăcască guralivi, dar și a filozofilor (Să nu uităm că numele școli filozofice a stoicilor vine de la Stoa = portic).

Aceste „Stoa”, atît de specifice vieții cetăților grecești și pe care autorul articolului le numește cu drept cuvînt „verigile care leagă între ele secolele de cultură greacă”, erau constituite de o colonadă care suporta un acoperiș sprijinit în spate de un zid masiv,

Porticul în chestiune, acest Stoa al lui Attalos, nu e din epoca lui Pericle, dar, deși clădit în secolul al II-lea înainte de era noastră, era probabil superior ca factură celor anterioare. Măsura 382 picioare (124,43 m) în lungime, 64 picioare (19,50 m) în lățime și avea o înălțime de două caturi. Fiecare cat cuprindea un rînd de 21 încăperi care priveau spre piață prin două rînduri de colonațe. O terasă vastă parcurgea întreaga lungime a fațadei terminată către sud cu o fîntînă. Fațada era de marmură albă și albastră, pereții din piatră calcaroasă iar acoperișul din țiglă de teracotă. La catul superior se avea acces prin cîte o scară exterioară la fiecare capăt al edificiului. Majoritatea încăperilor serveau probabil drept prăvălii. Deasupra ușii încăperii a treia de la sud era sculptată o miniatură a lui Hermes, zeu al comerțului. O inscripție săpată în arhitrava inferioară a fațadei amintește numele donatorului, Attalos II, rege al Pergamului (159—138 în e.n.).

Către anul 100 al erei noastre, scara exterioară de la sud a fost înlăturată prin lărgirea unei străzi adiacente și a fost înlocuită printr-o scară interioară trecînd de la un cat la altul în ultima încăpere.

Porticul a fost ars o dată cu alte clădiri în anul 267 al erei noastre, cu ocazia unei invazii barbare, iar ruinele lui au fost încorporate în așa-numita „fortificație valeriană”. A fost excavat de societatea greacă de arheologie, între 1859—1862 și între 1898—1902, iar apoi între 1933—1953 de către Școala americană de studii clasice.

Șchițele pentru reconstituirea porticului în forma originală se datorează lui Ioan Travlos, absolvent al politehnicei din Atena, care a lucrat cîțiva ani ca arhitect la săpăturile Școlii americane de studii clasice.

Autorul articolului, Edward Passmore, încheie spunînd că prin trecerea a două milenii s-au șters în mare parte învățămintele de bază ale concepției și măsurii umanismului clasic, a căror valoare începem azi s-o realizăm. Poate că reclădirea porticului lui Attalos, o construcție de o mare simplitate și rigoare, să contribuie la regăsirea acestor învățăminte.

Paleologu